

Прегледни рад

УДК: 338.484:502.131.1(548.82)

Одрживост развоја туризма на Малдивима Бојан Ђирић¹, Љубица Владушић^{2*}

¹ Хотел Србија А. Д.

² Студент мастер студија, Доба факултет за примењене пословне и друштвене студије Марибор

Сажетак: Мале острвске земље теже да кроз туризам развију своју привреду и извуку се из тренутног сиромаштва, али оваква тежња често доводи до потешкоћа у остваривању баланса између економског развоја и заштите животне средине. Иако се Малдиви промовишу као одржива дестинација, последњих неколико година јавили су се проблеми који указују да не постоји јединствен склад између социјалне, економске и еколошке одрживости и да у сваком од ових сегмената постоје негативни ефекти који могу имати велике последице на будући развој туризма у овој острвској земљи.

Кључне речи: одрживи развој, Малдиви, животна средина
ЈЕЛ класификација: Q01, L83

Sustainable development of tourism in the Maldives

Abstract: Small island countries tend to develop their economy by means of tourism and thus overcome poverty. However, such a tendency often leads to difficulties in achieving a balance between economic development and enviromental protection. Though Maldives promote themselves as a sustainable destination, during the last couple of years problems started to emerge idicating that there is no harmony among social, economic and ecological sustainability and that each and every of these segments contains negative effects that can have major implications on the future development of tourism in this island country.

Key words: sustainable development, Maldives, environment
JEL classification: Q01, L83

1. Увод

Занемаривање социјалних и политичких проблема се помиње у многобројним научним радовима о одрживом развоју туризма. Ова ситуација је изражена код малих и острвских држава, где се у највећој мери посвећује пажња еколошкој одрживости и нешто мање економској одрживости развоја туризма. Neto (2003) критикује пренаглашено истицање одрживости туризма по питању животне средине, јер то може довести до делимичног решења које није увек адекватно за различите изазове и развоје. Тако, неки научници сматрају да је екотуризам идеално решење за развој туризма у земљама у Индијском океану, али велики проблем представља што малобројна елита држи контролу над средствима за

* ljubicavladusic@yahoo.com

производњу у туризму, стварајући тако све већу разлику између богатих и сиромашних. Према дефиницији Светске комисије за животну средину и развој (цитирано у Стојковић и Лековић, 2016): „Одрживи развој обезбеђује задовољење потреба садашњим генерацијама, али без угрожавања будућих генерација да на адекватан начин задовоље своје потребе“ (стр. 101).

Када говоримо о развоју туризма у земљама трећег света, где спадају и Малдиви, научници, као што су Mowforth и Munt (2009) сматрају да владе имају моћ да контролишу, планирају и диктирају раст и развој туризма. Због тога је потребно створити јаке државне органе који ће моћи да истрају у спровођењу државне политике развоја, одоле притисцима интересних група у циљу заштите људи и ресурса, и који ће омогућити да будуће генерације уживају у истим туристичким вредностима, а становништво имати већу корист од туризма него данас. Владе су те које имају моћ да успоставе политику од које зависи да ли ће се туристички развој заснивати на диктирању страних интереса или на остваривању веће економске добити за шири спектар локалне заједнице уз очување еколошких, социјалних и културних карактеристика земље. У теорији, држава може да постави услове, преко којих моћ и ресурси могу бити додељени заједници, тј. давање гласа заједници у туристичком развоју може бити омогућено од стране надлежног министарства. Али владини интереси и приоритети се често разликују од интереса локалне заједнице и чак када држава успе да обезбеди корист за друштво, увек се јаве неке силе које онемогућавају контролисани развој, било да се ради о екстерним (стране компаније и државе) или интерним силама (индустријске асоцијације или представници елите).

2. Туризам и животна средина на Малдивима

Туризам деградирањем природног простора и његових елемената врши притисак на животну средину (Милићевић и сар., 2013). Конзервација и заштита животне средине је од изузетне важности за опстанак Малдива, јер директно утиче на људе, привреду и друштво. У одговорном управљању животном средином у овој земљи потребна је јача улога институционалних органа, државе и удружења грађана, како би се што боље заштитила и што адекватније одговорило на климатске промене које ће утицати на Малдиве. У циљу повећања заштите природе на Малдивима 2010. године одржана је Донаторска конференција на којој су прикупљана средства, а расправљано је и о најбољим начинима којима би се земља припремила за промене које надлазе под утицајем промене климе и подизања нивоа мора. Процењено је да је земљи потребно 175.890.345,00 америчких долара како би се адекватно одговорило на изазове настале променом климе и створиле мере адаптације тим променама (Latheefa, 2011).

Малдиве карактерише топла клима током целе године која веома погодује развоју туризма. Већина туриста на Малдиве путује управо због тога што нема буке, ноћних клубова и заглашујуће музике. Ови атрибути чине ексклузивност Малдива, због којих су омиљена дестинација светских богаташа и џет-сета. Природне лепоте и погодности представљају предност и важну компоненту развоја туризма у овој земљи. Природно наслеђе је важна компонента за развој туризма и чине је копнена и морска средина са својом препознатљивом флором и фауном. Корални гребен представља доминантан екосистем, који је широм света познат по својој разнобојности и разноврсности флоре и фауне.

Као мала острва изолована у великом океану, Малдиви су вековима имали очувану животну средину, али не и довољно ресурса за живот. Становништво је

преживљавало захваљујући риболову и малом обиму трговине. Ресурси острва и природа су били минимално угрожени. Данас, захваљујући међународних везама Малдива са остатком света, развиле су се две привредне делатности: туризам и риболов. Обе ове индустрије у великој мери зависе од природних ресурса, што подразумева стриктна ограничења како би се избегли проблеми животне средине. Међутим, није увек било тако. Проактиван став према одговорном управљању животном средином и очувању природе је настао тек пре десетак година, када су се јавили први проблеми и када је створен увид да се угрожавањем природних ресурса негативно утиче на две главне привредне делатности у земљи. Побољшања у туристичком сектору су углавном настала после низа догађаја који указују да је природа и те како рањива и осетљива и да, ако се не предузму одговарајуће мере у блиској будућности, неће бити више атракција које толико привлаче туристе на дођу на Малдиве.

Малдиве располажу и богатим културним наслеђем. Сматра се да постоји један део овог богатства који је заборављен и који треба да се открије и конзервира. Културно богатство је у највећој мери везано за религију и традицију ислама, али постоји и велики број налазишта из периода будизма које би требало конзервирати и рестаурирати, а затим искористити у туристичке сврхе. Не постоји јединствен попис свих културних богатства и налазишта, што је неопходно како би се очувала и заштитила. Заштита и очување културног наслеђа је подељена на више различитих организација што доводи до неефикасног управљања. Према закону, највећу одговорност у управљању и заштити има Министарство туризма, уметности и културе. Међутим, један део надлежности се налази под заштитом Националног центра за језик и историјско истраживање, које је основано са циљем да штити културу, традицију и историјске споменике, тако да оваква ситуација доводи до конфузије око надлежности, а културно наслеђе због тога трпи (Latheefa, 2011). Године 2008. Малдиви су предложили Стару петкову цамију са минаретом у Малеу за УНЕСКО-ву листу светског наслеђа, што је први споменик културе који је уопште предложен са ових простора (www.whc.unesco.org). На Малдивима постоји још низ културних вредности које би могле да се прогласе светским културним наслеђем, али због лоше организације то тренутно није могуће. Као и природно наслеђе, културно богатство се налази под низом претњи од различитих природних и антропогених утицаја, укључујући померања земљишта, ерозије, поплаве, демографске промене, недостатак разумевања, вештина и ресурса да се њима управља.

Животна средина ће и даље бити под великим утицајем природних и антропогених фактора. Природни притисци проузрокују избељивање корала, повећање температуре воде и ваздуха, што доводи до масовног умирања бројних биљних и животињских врста на копну и у океану. У будућности се предвиђа да ће бити све више оваквих појава које ће нарушавати животну средину. Под антропогеним утицајем на животну средину се подразумева: загађеност ваздуха, испуштање отпадних вода у океан, неадекватно одлагање и спаљивање отпада, вађење песка са морског дна, уклањање биљака са плажа како би биле чисте за туристе, појава ерозије, увоз украсних биљака и уклањање локалних, што мења биолошке процесе на острву, превелика експлоатација гребенских ресурса за потребе извоза и туризма, као и експлоатација заштићених врста. Поједине туристичке активности, као што је ноћно пецање око туристичких насеља и поред забране се спроводе и лове се неке врсте чији је број већ смањен, или долази до оштећења коралног гребена услед смањене видљивости. Такође, недостаје и довољно финансијских средстава и програма обуке локалног становништва, како би се упознали са природним богатствима које их окружује и њиховим значајем. Међутим, са

убрзаним привредним развојем Малдива остварени су утицаји на копнену вегетацију, корални гребен или мочварни екосистем на свим насељеним и туристичким острвима. Обим утицаја који је настао на тим острвима није утврђен, као ни у којој мери се даље може ширити. Често се врши продубљивања морског дна како би се створила већа дубина за пристаништа и минирање корала, што значајно утиче на промену морског дна и његову топографију (Latheefa, 2011).

3. Еколошка одрживост развоја туризма на Малдивима

Да би се одређени простор могао туристички користити, неопходне су мање или веће интервенције (изградња инфраструктуре и туристичких капацитета, уређење и заштита културних споменика, изградња и одржавање спортско-рекреативних површина и слично), чиме такав простор стиче специфични туристички изглед. Трансформација простора није само значајна са еколошког или естетског становишта, већ и са тржишног аспекта, јер потребно је да простор стекне неопходну препознатљивост, што је битан предуслов за туристички развој.

Несумњиво већина туриста, који посете Малдиве, засењена је лепотом природе ове земље. Туристи уживају у пространим белим пешчаним плажама, несвесни да је уништена вегетација како би оне биле чисте и нетакнуте. Такође нису свесни да је највећи део песка донет са других острва или са морског дна, што још више доприноси уништавању коралног гребена и ерозији острва. Корални гребен се уништава како би се направили подводни канали којима би се омогућио што ближи приступ бродова, што још више доприноси потонућу острва. Вегетација на туристичких острвима је увезена из других крајева света и свакодневно се залива трошећи тако иначе скромне количине слатке воде. Због свега овог потребно је подићи свест људи, како би стекли што већи увид у њихов утицај на животну средину.

Прве последице по животну средину јавиле су се током 1980-тих година, али прекретница у уређењу ове области је био Ел Нињо 1998. године који је утицао на повећање температуре воде на 39 °C и проузроковао умирање скоро свих корала на дубини до 30 m (Zahir et al. 2006). Тачније, дошло је до помора алги које живе на коралима и дају им боју. Без њих корали се избељују, а затим и умиру. Али брзим деловањем Владе Малдива, постављене су корпе у распону од 20 до 60 метара, на којима су почели да се развијају нове алге. У дубљим водама корали су се опоравили скоро одмах после Ел Ниња, када су се вратиле алге, док је у плићим водама значајан број старих тврдих корала (старих и преко 100 година) угинуо. Биће потребно и неколико деценија да би се корални гребенови у потпуности опоравили. Сам Ел Нињо је био позив за буђење свести Малдивљана о значају заштите коралног гребена. Данас постоји велики број планова и закона којима се регулишу развој туризма, као и управљање животном средином (Masters, 2009). Научници предвиђају да ће Малдиви до 2100. године бити под водом ако се настави овакав темпо глобалног загревања које утиче на климатске промене и подизање нивоа светског мора. Сходно томе, влада Малдива, њени становници и представници туристичке индустрије улажу велике напоре како би заштитили и очували своју земљу која полако тоне.

4. Утицај климатских промене на развој туризма

Малдиве карактерише топла клима током целе године, што је чини једном од најпогоднијих дестинација за развој туризма. Међутим, климатске промене то могу нарушити и створити озбиљне последице на цело друштво, поготово што туризам и сродне делатности у великој мери зависе од климе и њених ефеката. Ове промене не само да диктирају колико новца ће бити потрошено, већ и где ће бити потрошен.

Климатски фактори који су значајни за туризам су температура, осунчаност, радијација, ветровитост, облачност, влажност ваздуха и магла. Ови фактори су за туристе веома важни, јер утичу на здравље и њихово расположење. Lise и Tol (2002) су на основу анализе порекла туриста коју је објавила Организација за економску сарадњу и развој, установили да је оптимална температура у туристичким дестинацијама од 21 до 24 °C и промена климе може имати штетне утицаје на ове туристичке дестинације. Повећање температуре ће се у неким случајевима, као што су Малдиви, негативно одразити, јер доводи до повећања стреса код туриста услед врућине, повећавају се трошкови хлађења, стварају се погодности за ширење болести, несташица воде, повећање ризика од поплава, појава пожара, ерозија плажа, избељивања корала, изумирање биљних и животињских врста које нису навикле на другачије климатске услове (Mogan, 2013).

Малдиви су током 2009. године произвели 1,3 милиона тона угљен-диоксида за потребе производње електричне енергије, транспорта, спаљивање отпада и риболова, што чини 4,1 t по једном становнику. То је мање него 23,5 t по једном становнику Сједињених Америчких Држава, али је и даље много, поготово што је земља објавила план да ће до 2020. године постати прва карбон-неутрална земља (Mogan, 2013). Већ сада се види да је овај план неизводљив, јер Малдиви касне са спровођењем појединих мера које би олакшале увођење обновљивих извора енергије и прелазак на био разградиво гориво у транспорту. Због политичких турбуленција у земљи, пажња је скренута са важних питања, као што су животна средина, подизање нивоа Светског мора и спровођење овог плана, због чега је неопходно што пре успоставити политичку стабилност и јединство у решавању ових проблема.

На Међународном панелу о климатским променама (IPCC) процењено је да ће глобална температура порасти за 4,4 °C до средине XXI века, што значи да ће се ниво мора и океана повећати за 0,88 m са знатно чешћим топлотним таласима и јаким олујама. Скорашња истраживања Светске Банке показују да ће клима порасти за нешто мало мање, тј. 4 °C до 2060. године. Овакви резултати су веома лоши за мале острвске државе, међу којима су и Малдиви чија се просечна надморска висина креће око 1,5 m. Такође овим истраживањем се предвиђа и повећање количине падавина, које ће бити у знатном порасту у централним деловима Малдива, што ће се одразити на туристичка кретања (Mogan, 2013).

Један од главних разлога промене климе представља повећање концентрације гасова стаклене баште у атмосфери који уништавају озонски омотач. Ове промене заокупирале су пажњу јавности на Малдивима, јер се око 80% острва налази на мање од 1 m надморске висине. Процене IPCC-а је да ће ниво мора и океана расти за 5 mm годишње, односно између 1,5 и 9,7 mm (www.ipcc.ch). Количина падавина на Малдивима се значајно повећала последњих 100. година, што потврђује ову тврдњу. Тако је 1905. године количина падавина износила 1.407 mm, а 2006. године већ 2.711 mm. Такође, период од 1995. до 2007. године је био један од

најтоплијих периода на Малдивима од када се мери температура (од 1850. године). Са променом климе доћи ће и до промене у монсунском кишном периоду, када се предвиђа да ће се повећати опасност од олујних и циклонских удара који могу да нанесу велику штету ниским острвима. Ова опасност је веома ризична за острва на истоку и северу земље, јер може доћи до подизање нивоа мора и до 2,3 m, где током олује могу настати таласи висине од 2,41 до 3,18 m (Latheefa, 2011).

Међутим, додатна истраживања су показала да ће доћи до различитих промена у одређеним деловима Малдива. Циклонски хазарди и олује биће израженије на југу и смањиваће се ка северу земље, док ће раст температуре бити већи на северу него на југу. У периоду од 2012. до 2020. поплаве ће се јављати једном у осам година, затим у периоду од 2020. до 2050. године два пута у десет година и од 2050. године, па до краја века три пута у десет година. Прорачунато је да ће ове поплаве утицати на пословање туристичких насеља прво за 10, затим 30 и 50% у тој години, док ће период повратка на првобитно стања у првом периоду бити једна, затим две и четири године (Mogan, 2013).

Због ових прогноза потребно је изградити мере адаптације како би се на што квалитетнији начин одговорило на ове ризике. Препоручује се улагање средстава у системе против поплава и повећање квалитета и залиха пијаће воде, изградња инфраструктуре која може да издржи поплаве, као и у системе за рано упозорење о опасности од природних катастрофа који ће пратити различите факторе који указују на пример на појаву поплаве. Ове мере су веома значајне, јер пре седам година Малдиве је задесила велика олуја која је створила таласе висине од 3 до 4,5 m у југозападном делу земље. Овакви таласи су проузроковали велике поплаве, а не постоји ни једно научно објашњење које би појаснило зашто је дошло до ове појаве, али се сматра последицом глобалног отопљавања. Укупно 18 од 88 острва било је угрожено и уништена су туристичка насеља, инфраструктура, пристаништа и други објекти, слана вода је продрла у подземне воде, усеви су уништени и појавила се ерозија плажа. Током ове природне непогодне уништено је 500 објеката и 1.600 људи је евакуисано (Latheefa, 2011).

Под ризиком од природних непогода налазе се сви објекти на Малдивима, као што су куће, инфраструктура, аеродроми, пристаништа, електране, фабрике за прераду воде, туристички објекти и многи други објекти, који се налазе на надморској висини мањој од 1,5 m. Од 1.192 острва чак 96% је мање површине од 1 km². Ситуација у туризму је још гора, јер се 84% туристичких насеља налази на острвима мањим од 0,1 km², док се највеће налази на острву од 0,5 km². Просечна надморска висина је 1,5 m, што туристичку инфраструктуру чини веома рањивом (DAS Pvt. Ltd., 2011). Током цунамија 2004. године, објекти који су грађени на води (виле сојенице и слично) су претрпеле највећа оштећења, док је укупна штета у туризму износила 230 милиона америчких долара (Latheefa, 2011).

Више од 90% инфраструктуре и 99% свих смештајних капацитета се налази на мање од 100 m удаљености од океана. Просечна ширина туристичких острва је 190 m, што указује на велики ризик ове делатности од природних непогода. Такође, на ову делатност делује и ризик од уништења и других објеката од којих туризам зависи, као што су аеродроми, луке и станице хидроавиона, као и објекти риболовне индустрије, здравства и слично. Преко 98% туриста на Малдиве долази авионом, док се све значајне сировине транспортују авионима или бродовима до туристичких насеља, тако да оштећења ове инфраструктуре може довести до паралисања туристичке индустрије. Поједине морске врсте, као што су јастог, туна и друге коралне рибе лове се искључиво за потребе туриста, тако да би се оштећењем пристаништа и бродова створила несташица хране у туристичким насељима (Latheefa, 2011).

Један од најважнијих ресурса туристичких насеља су плаже, јер око 70% туриста на Малдиве долази баш због њихове лепоте. Повећањем нивоа мора и све чешћим плављењем долази до ерозија плажа, што са једне стране доводи до губитка овог значајног ресурса, а са друге до смањења ионако мале територије Малдива. Чак у 45% туристичких насеља је пријављена ерозија и губитак плажа, где је затим примењено краткорочно решење наношењем песка са морског дна, што наравно није зауставило овај процес (Aishath & Fatmath, 2014). Многи сматрају да ово није право решење које менаџмент туристичких насеља треба да примењује, јер вађење песка са морског дна непосредно доводи до уништавања коралног гребена и затим потонућа острва.

Све су веће последице промене климе, слана вода све чешће пробија у изворе подземних вода утичући тако на систем храњења биљака на копну. Све је учесталије избељивање корала које се десило 1977, 1987, 1991, 1997. и 1998. године, проузроковано подизањем температуре океана (Latheefa, 2011). Поједини делови коралног гребена се нису још увек опоравили од последњег избељивања изазваног Ел Њињом. Коралним избељивањем се смањује количина хране за рибе, што утиче на њихово смањење, тако су током последњег избељивања изумрле две врсте коралних риба. Са смањењем коралног гребена и рибљег фонда, туристичка индустрија губи један од важнијих атрибута којима је привлачила туристе и потребно је предузети низ мера како би се штета умањила и извршила регенерација уништених делова, јер овај систем нема значај само за туризам, већ и за цело друштво Малдива и шире. Услед промене климе долази до веће потрошње воде, што ствара несташицу воде у појединим деловима земље. У периоду од 2004. до 2010. године на 81 острву је пријављена несташица воде, а са повећањем температуре ова ситуација ће се сигурно погоршати. Процењује се да годишње на Малдивима недостаје око 3.500 t воде (Latheefa, 2011). У туристичкој индустрији ситуација је мало боља, али постоји мала количина воде у резервоарима која се користе приликом неке непогоде, тј. стања када фабрике за прераду воде не могу да раде.

Прва мера адаптације климатским променама треба да буде изградња обалске заштите око острва, како би се заштитили од великих таласа током олуја и честих поплава у будућности. Неопходно је прво извршити истраживање терена како би се утврдила рањивост острва од природних катастрофа. Извештај са Gaafu Dal атола, Thinadhoo, Gaaf Alifu и Thaa атола показали су да Малдивима прети велика опасност од подизања нивоа мора и да ће мере заштите бити веома скупе. За краткорочни период нису утврђене мере како би се најбоље деловало, али према неким проценама главна иницијална опција заштите укључује (Latheefa, 2011):

- Коришћење одговарајућих локалних адаптивних мера,
- Одрживо управљање земљиштем,
- Одрживо управљање водом,
- Јачање информационе базе.

Адаптивне мере су за сада експериментално коришћене на четири острва у четири различита атола, која су захваћена ерозијом и поплавама. На овим острвима живи 14.000 људи и планирано је да до краја овог програма око 50% домаћинства буде боље заштићено од подизања нивоа океана. Овакав програм заштите би могао да се примени на још 40 острва (25 насељених острва, 12 туристичких насеља и 3 острва намењених за инфраструктуру) (Latheefa, 2011).

На овим острвима изградити би се морски зидови и бране на насељеним острвима, вештачки гребенови са пешчаним плажама око туристичких насеља. Међутим, овакав приступ има и недостатке, као што су лош дизајн, лоша конструкција,

недовољно свести о значају заштите острва и образовних кадрова, који би овакве подухвате пројектовали.

Стварање мапа ризика на Малдивима од природних непогода и хазарда изазваних климатским променама је веома битно, јер даје увид о правом стању на терену. Мапирање је извршено 2010. године, али од тада се није пуно одмакло у даљем спровођењу плана. Примећено је да су поједине куће неадекватно изграђене, затим вештачко стварање копна није урађено по одговарајућим прописима, плаже се чисте од острвске вегетације и мочваре пресушују, што доводи до ерозије и ствара се ризик од рушења приликом неких природних непогода (Latheefa, 2011).

У мерама одбране од природних непогода могу се применити тврде и меке опције. Тврде мере одбране имају за циљ да заштите острва, али мало воде рачуна о животној средини и очувању аутентичног пејзажа и у њих спадају: насипи, покретне морске бране (на пример брана око Венеције), лукобрани, подводне баријере, разбијачи јаких таласа, насипање песка, изградња склоништа отпорних на поплаве и мрежа за одводњавање. Са друге стране меке мере заштите су више прилагођене очувању природног изгледа окружења, али су знатно скупље и у њих спада: насипање песка око острва, изградња пешчаних спрудова око лагуна, стварање коралних башта, обалско пошумљавање, успостављање система хлађења корала водом са дубина, стварање мочвара, утврђивање новог кодекса изградње објеката, сађење биљака које су отпорне на слану воду, већа количина скупљене кишнице, организовање кампањи чишћења лагуна и подизање свести о значају заштите животне средине, успостављање система раног откривања непогода и план евакуације (Moran, 2013).

На Малдивима постоји недостатак политичких инструмената који промовишу и подстичу паметне инвестиције прилагођавања климатским променама у туристичкој индустрији. Под овим се подразумева недостатак јасних прописа изградње туристичких насеља, који не дозвољавају у потпуности заштиту објекта изнад и у води око острва, као и непостојање јасних примера како то треба урадити. Недостатак климатски одговорног понашања у многим туристичким насељима се јавио као резултат чињенице да се животна средина на Малдивима у великој мери налази под управљањем туристичких насеља, чија је политика развоја у малој мери усклађена са националном политиком. По законима туристичка предузећа би морала да ускладе своју политику са националном, али због неефикасне контроле, ово се не спроводи. Приликом добијање дозволе за рад туристичких насеља и сафари бродова, министарство проверава да ли су испуњени сви услови за правилно управљање отпадом, водом и енергијом, тако да се не одразе на здравље коралног гребена и погоршању последице климатских промена. Али касније током рада предузећа, држава ретко када проверава ове услове и на тај начин спречава еколошке законе да буду ефикасно имплементирани (Moran, 2013). Успостављање ефикасног система за прилагођавање климатским променама захтева калкулацију трошкова пословања туристичких предузећа. Због тога је неопходно извршити анализу трошкова и користи како би се касније утврдила одговарајућа стратегија и изабрали пројекти који су исплативи са становишта туристичких предузећа. У овом процесу потребно је да се води рачуна и о јавном и о приватном интересу. Јавне интересе заступа влада која тежи да максимално очува природне ресурсе, али и да се ове инвестиције исплате у предвиђеном року. Ово може да утиче да држава предложи план инвестиција где ће се изабрати туристичка насеља са највећом попуњеношћу и где ће се оваква улагања у одређеном временском периоду исплатити. Ово је дугорочна перспектива која омогућава да само најуспешнија туристичка насеља опстану, тј. послују позитивно. Такође, оваквим приступом се фаворизују тврде мере заштите, што ће у

значајној мери пореметити тренутну перцепцију Малдива као рајске нетакнуте дестинације. Дужи временски период за спровођење ових мера, ствара стање „чекај и види”, што за нека туристичка насеља може бити касно. Са друге стране држава би могла да усвоји низ мера које би приморале туристичка предузећа да их примене у кратком року, али мора да успостави активну контролу како би се сви придржавали нових прописа који имају за циљ очување животне средине (Mogan, 2013).

Приватна предузећа о овом проблему размишљају другачије, јер немају склоност ка дугорочном инвестирању, што захтевају инвестиције у мере заштите од климатских промена. Ова незаинтересованост је још више подстакнута чињеницом да они изнајмљују острва на период од 30 до 50 година (или чак и на краће), тако да имају интерес да улажу само за тај период њиховог газдовања острвом. Једноставно речено, оно шта ће се дешавати 2050. године је вероватно ирелевантно за већину туристичких предузећа која послују на Малдивима. Уместо тога њихов период улагања је знатно краћи и пројекти који захтевају дуги низ изградње, а затим дуг период када ће бити исплативи, нису приоритет. Туристичка предузећа су прихватила да смање број ронилаца у океану како би се смањили антропогени утицај на корални гребен, али то се индиректно одразило и на смањење сафари бродова. Приватни сектор ће се пре одлучити за пројекте за период од пет до десет година и држава треба да то искористи да мотивише предузећа да улажу у такве пројекте очувања животне средине. Држава би требала и да на друге начине мотивише предузећа да улажу у ове пројекте разним субвенцијама, олакшицама и финансијским фондовима, јер после периода закупа та острва се враћају у власништво државе која има велики интерес да та острва опстану.

5. Закључак

Тропска клима, тиркизно плаво море, беле пешчане плаже, бујна вегетација и разноврсна подводна флора и фауна утицали су да Малдиви постану једна од водећих туристичких дестинација у региону са 1.125.202 туриста на крају 2013. године. Ово природно богатство допуњују јединствена култура и традиција дуга преко две хиљаде година и високи квалитет туристичког производа, што ову дестинацију чини препознатљивом у свету. Међутим, последице непланског развоја и климатске промене почеле су да се јављају последњих година и прете да угрозе туристичку делатност и самим тим и целокупну привреду земље.

Занемаривање социјалних и политичких проблема се помиње у многобројним научним радовима о одрживом развоју туризма. Ова ситуација је изражена и на Малдивим, где се у највећој мери посвећује пажња еколошкој одрживостин, а нешто мање економској одрживости развоја туризма. Истицање одрживости туризма по питању животне средине може довести само до делимичног решења које није увек адекватно за различите изазове и развоје, тако да екотуризам представља идеално решење за развој туризма на Малдивима. Велики проблем представља што малобројна елита држи контролу над средствима за производњу у туризму, стварајући тако све већу разлику између богатих и сиромашних. Све ово је утицало на повећање нетрпељивости локалног становништва према туризму и туристима, што је потребно променити и додатно приближити туризам Малдивљанима, али у тој мери да не угрожава њихову културу и традицију. То се може остварити већим укључивањем локалног становништва у туристичку индустрију кроз комплементарне делатности, као што су производња сувенира, хране и накита, презентовање традиционалне културе и музике, пружању водичких

услуга и слично. Брендирање појединих острва као што је Рибаду (познато по производњи квалитетног накита) би значајно утицало са једне стране на већу заинтересованост локалног становништва за укључивање у туристичку делатност, а са друге стране на туристе да купе те производе по којима су познати Малдиви. Острво Укулхас је једно од ретких на Малдивима које је укључено у туристичку делатност кроз пружање услуга смештаја, исхране и пића, као и других комплементарних делатности потребних за квалитетан и атрактиван боравак туриста. Управо овакав концепт одрживог развоја туризма са развојем малих пансиона на насељеним острвима и већим степеном одлучивања домицилног становништва у туристичком развоју представља будућност којој Малдиви треба да теже, како би остварили већи степен социјалне одрживости туризма.

У почетним фазама развоја туризма на Малдивима, туризам је развијан неплански и стихијски. Мало се водило рачуна о заштити животне средине и увођењу одређених стандарда у изградњи и пословању туристичких насеља. Прве последице по животну средину јавиле су се током 1980 – их година, али прекретница у уређењу ове области је био „Ел Нињо“ 1998. године. Он је утицао на повећање температуре воде и проузроковао умирање скоро свих корала на дубини од 30 m. Од тада је уведен низ прописа и закона који уређују ову област у циљу заштите и очувања животне средине. Међутим, због недовољне државне контроле већина туристичких објеката не спроводи мере заштите и одговорног понашања према животној средини, што прети да уништи ова осетљива острва. Постоје туристичка насеља као што су Skuba Banyan Tree, Taj Exotica Resort and Spa, Varos Maldives и Soneva Fushi који су озбиљно схватили очување животне средине око својих туристичких насеља, активно укључили локално становништво са суседних острва у туристичке активности и тако помогли привредном развоју земље. Потребно је додатно мотивисати и друга туристичка предузећа да овако одговорно послују са прописивањем јаснијих закона, већом контролом пословања и обезбеђивањем субвенција. Такође, један од важнијих проблема са којима се Малдиви сусрећу је промена климе и раст нивоа Светског мора. Према проценама ново мора ће се подићи за 0,88 m, док ће глобална температура порасти за 4,4°C до средине XXI века. Ове промене су преокупирале пажњу јавности на Малдивима, јер се скоро 80% острва налази на мање од 1 m надморске висине. Ова ситуација је погоршана непланским развојем, који су довели до процеса ерозије и губитка коралног гребена, што ову државу чини још рањивијом. Дефинисане су тврде и меке мере заштите од ових промена, али због незаинтересованости приватног сектора и неангажованости владе, на томе се и стало.

Малдиви поседују све потребне ресурсе како би привукли иностарне туристе и због којих је једна од најзначајнијих туристичких дестинација у региону и шире. Међутим, постоји низ проблема које треба решити. Да би се очувала оваква ситуација потребно је створити такву туристичку политику која ће обезбедити већи допринос локалном становништву и одрживом развоју. Тренутно постоји недовољно ангажовање државних органа и велика моћ приватног сектора, што доводи до неконтролисаног развоја туризма. Владе држава имају значајну улогу и одговорност, када говоримо о развоју туризма у земљама трећег света, где спадају и Малдиви. Због тога је потребно створити јаке државне органе који ће моћи да истрају у спровођењу државне политике развоја, као и да одоле притисцима интересних група у циљу заштите људи и ресурса.

Литература

1. Aishath, R. S. & Fatmath, Sh. (2014). *Maldives Human Development Report 2014*. Ministry of Finance and Treasury and United Nation Development Programme, Male.
2. DAS Pvt Ltd. (2011). *Basleine Analysis of adaption Capacaty and Climate Change Vunerbility Impacts in Tourism Sector*, DAS Pvt Ltd.
3. Zahir, H., Quinn, N. & Cargilla, N. (2006). *Assessment of Maldivian Coral Reef in 2009 after Natural Disasters*. Marine Research Centre, Ministry of Fisheries and Agriculture, Male.
4. Latheefa, A. (2011). *State of Environment 2011*. Ministry of Environment and Energy, Male.
5. Lise, W. & Tol, R. S. J. (2002). *Impact of climate on tourist demand*. Climate Change 55(4).
6. Masters, T. (2009). *Maldives*, Lonely Planet Publications Pty Ltd, London.
7. Међувладин панел о климатским променама. (2016). преузето 01. маја 2016, са www.ipcc.ch
8. Милићевић, С., Подовац, М. и Јовановић, Д. (2013). Одрживи развој туризма са посебним освртом на Европску Унију. *Менаџмент у хотелијерству и туризму*, 1(1), 21-30.
9. Moran, D. (2013). *Increasing climate resilience of Maldives trough adaption in tourism sector*. Ministry of Tourism, Culture and Arts, Male.
10. Mowforth, M. & Munt, I. (2009). *Tourism and sustainability: New tourism in the Third World*. Routledge, London.
11. Neto, F. (2003). *A new approach to sustainable tourism development: Moving beyond environmental protection*. Natural Resources Forum, 27(3).
12. Стојковић, Д. и Лековић, М. (2016). Подршка одрживом развоју у Републици Србији. *Менаџмент у хотелијерству и туризму*, 4(1), 100-112.
13. УНЕСКО. (2016). преузето 01. маја 2016, са www.whc.unesco.org

Примљено: 08.08.2016. Враћено на дораду: 28.09.2016. Прихваћено: 05.10.2016.